

Ze života zvířat Českého Švýcarska

hravý průvodce pro děti, rodiče a učitele

- České Švýcarsko
- Sächsische Schweiz

Vysvětlivky piktogramů:

- 1 zajímavé informace o jednotlivých druzích zvířat; nehledejte zde však informace encyklopedického charakteru, kterými jsou například velikost, zbarvení a další, tyto informace hravě najdete na internetu
- 📖 pod tímto označením naleznete hry a aktivity v přírodě, u nichž není potřeba, aby mezi sebou děti soutěžily; i když k tomu mohou některé aktivity svádět, prosíme, nepodporujte mezi dětmi soutěživost, nevyzdvíhujte vítěze a ani nepoukajete na toho, komu se ve hře příliš nedařilo
- 📄 pracovní list, v němž můžete ověřit znalosti dětí o jednotlivých druzích zvířat či jej využít jako zpestření výuky nebo výletu; správné odpovědi naleznete na straně 44 a 45
- ? zvědavá otázka, k níž najdete odpověď na straně 46

Milé děti.

Rády byste se dozvěděly pár zajímavostí ze života zvířat národního parku České Švýcarsko? Ano? Tak to je skvělé, protože brožurku, kterou právě držíte v rukou, jsme vytvářeli především pro vás - pro vaše poznání i pobavení. Na následujících stránkách naleznete obrázky dospělců a mláďat deseti běžných i vzácných druhů zvířat, která žijí v našem národním parku. Ke každému zvířeti jsme připravili malý pracovní list, v němž si můžete vyzkoušet své znalosti o těchto zvířecích druzích. Čekají na vás také zvědavé otázky, z jejichž odpovědí se stanou překvapivé zajímavosti. A v závěru každého čtyřlístu, který jsme jednotlivému zvířeti věnovali, najdete prostor pro své poznámky, kam si můžete zapisovat další informace, které jste si k danému zvířeti našly a které vás zaujaly.

Prejeme vám mnoho zábavy s vaší novou brožurkou z Českého Švýcarska a nezapomeňte na to nejdůležitější: brožurku si čtěte, prohlížejte nebo vyplňujte jen za deštivých dnů nebo když budete nemocné. Hezké dny využijte pro hraní s kamarády někde v přírodě.

Milí rodiče a učitelé.

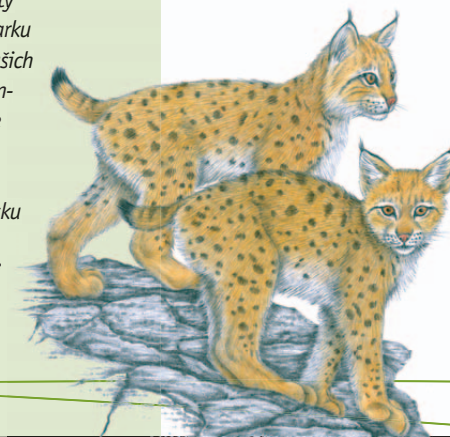
Brožurka, kterou máte nyní před sebou, není určena pouze dětem, jak by se na první pohled mohlo zdát. Je určena z velké části také vám, rodičům a učitelům, životním průvodcům dětí na cestě za poznáním přírodních krás nejenom Českého Švýcarska. V brožurce najdete náměty pro hry a aktivity v přírodě, které dětem pomohou, s vaší pomocí, lépe pochopit život zvířat žijících v národním parku i vztahy mezi jednotlivými zvířaty. Pracovní listy můžete pro vaše děti kopírovat a využívat při vašich výletech i při výuce. V brožurce najdete také odkazy na další tiskoviny, které jsme v rámci environmentálního vzdělávání v Českém Švýcarsku vytvořili, a budeme velmi rádi, pokud v nich objevíte dobrého a užitečného pomocníka pro vzdělávání vašich dětí.

Prejeme vám hezké a nezapomenutelné zážitky s vašimi dětmi, ať už na výletě v Českém Švýcarsku či kdekoliv jinde v přírodě.

Jarmila a Jakub Judovi

Obsah

Netopýr velký	4
Ropucha obecná	8
Mravkolev běžný	12
Rys ostrovid	16
Plch zahradní	20
Vlk obecný	24
Čáp černý	28
Losos obecný	32
Sokol stěhovavý	36
Užovka obojková	40

Netopýr velký

i Netopýři patří mezi letouny – jediné savce na světě, kteří ovládli umění aktivního letu. Na světě je jich více než 1300 druhů, přičemž většina obývá tropické oblasti. V Českém Švýcarsku byl doposud prokázán výskyt 22 druhů netopýrů z celkových 27, kteří žijí v České republice. Netopýr velký, jeden z největších netopýrů, kteří se u nás vyskytují, se řadí mezi kriticky ohrožené druhy a patří dokonce mezi tzv. naturové druhy, jimž je poskytována nejvyšší možná ochrana v rámci celé Evropy.

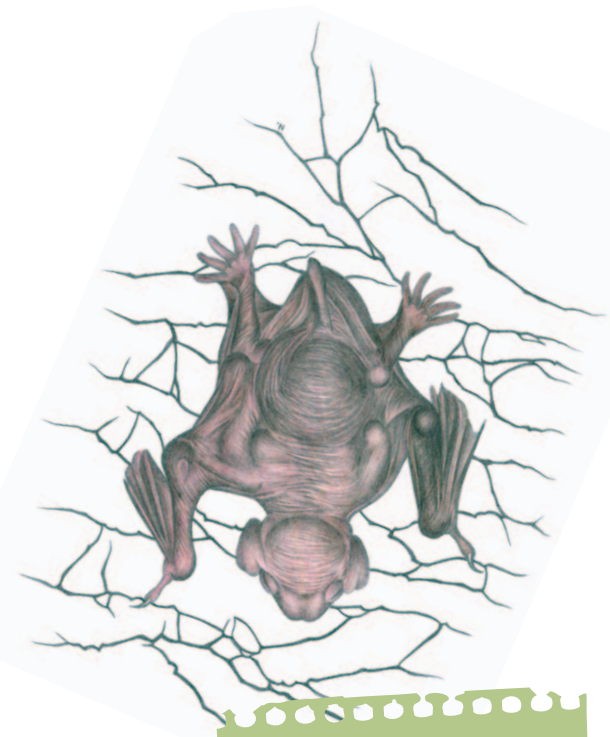
Netopýři velcí jsou, jako i ostatní netopýři žijící u nás, hmyzožraví. Živí se především hmyzem, ale i jinými bezobratlými, např. pavouky. Většina našich netopýrů požívá létající noční hmyz. To ale neplatí pro netopýra velkého – jeho lovecká strategie je naprosto odlišná. Netopýr velký létá v kruzích nízko nad lesními palouky, mýtinami či mezi kmeny stromů a vyhledává na zemi lezoucí střeblíky – ty má ze všech brouků nejraději. Pokud nějakého střeblíka na zemi „zahlédne“, slétne k němu na zem a sežere ho. Musí být ale velmi opatrný, protože velcí střeblíci by našeho netopýra mohli bolestivě kousnout. A proč jsme dali slůvko „zahlédne“ do uvozovek? Je to proto, že netopýři k orientaci v prostoru používají tzv. echolokaci a svou potravu i své okolí vnímají jinak než my. Echolokace je systém, který umožňuje netopýrům „vidět“ i v naprosté tmě. Echolokující netopýr vysílá hlasivkami zvukové signály, které se odrážejí od překážek v prostoru a vrací se ve formě ozvěny. Pomocí echolokace si netopýr dokáže vytvořit přesný obraz prostoru kolem něj.

Netopýr a můry

🎮 Vezmi kamarády a zahrajte si spolu na netopýra, který loví můry. Ke hře budete potřebovat šátek na oči a plochu pro hru bez překážek, o které by mohli účastníci hry zakopnout či do nich vrazit.

Vyberte mezi sebou jednoho z vás, který bude představovat netopýra. Dále vyberte tři, kteří budou hrát můry. Netopýrovi zavažte oči a vytvořte kolem něj co největší kruh tak, že se všichni chytíte za ruce a roztáhnete se. Tento kruh se stane herním polem. Do pole vstoupí také můry. Netopýr nevidí, protože má zavázané oči (nebojte, netopýři nejsou slepí, jen ve tmě vidí podobně jako my – tedy špatně – a proto má netopýr během hry na očích šátek). Jeho úkolem je pochyťat během časového limitu co nejvíce mūr. Časový limit volte krátký, postačí dvě minuty. Netopýr během hry používá echolokaci. Nevíte jak? Netopýr vysílá zvukové vlny tak, že volá kolem sebe slovíčko „můra“. Když můry uslyší signál „můra“, odpoví netopýrovi tím, že tlesknou rukama 2x rychle za sebou: „tlesk, tlesk“. Netopýr dobře poslouchá, zjišťuje, kde se můry nachází, a snaží se je chytit. Pokud se netopýr dotkne můry svými prsty na ruce, znamená to, že je můra ulovená a jde z kruhu ven. Kruh se během hry nesmí rozpojit a můry ani netopýr nesmí kruh opustit, pokud nejsou uloveni. Po konci časového limitu spočítejte ulovené můry a uvidíte, jak si netopýr vedl a jestli se dokázal dosyta najíst. Nzapomeňte také poukázat na roli mūr. Zaprvé zmiňte můry, které se zachránily a netopýr je nesežral, ale také vyzdvihněte můry, které se staly potravou netopýra a umožnily svou obětí netopýrovi nehladovět.

? Víš, kolika let se dožil nejstarší jedinec netopýra velkého?

Ham mňam

Netopýři žijící u nás, v Českosaském Švýcarsku, jsou hmyzožravci. Znamená to, že se živí především hmyzem. Od malých mušek až po velké brouky střevlíky. Zbaští ale také i některé drobné bezobratlé druhy zvířat – například pavouky.

Tvým úkolem bude zakroužkovat obrázky zvířat, kterými se čeští netopýři živí, a škrtnout ty, které naši netopýři nežerou!

Poznámky

- V ROCE 2016 OBJEVILI PRACOVNÍCI SPRÁVY NÁRODNÍHO PARKU PRO ČESKÉ ŠVÝCARSKO DVA NOVÉ DRUHY NETOPÝRŮ - NETOPÝR NEJMENŠÍ (MYOTIS AL-CATHOE) A NETOPÝR BRVITÝ (MYOTIS EMARGINATUS).

- V ČESKÉM ŠVÝCARSKU JE NYNÍ POTVRZENO 22 DRUHŮ NETOPÝRŮ Z CELKOVÝCH 27, KTERÍ ŽIJÍ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY.

Víte o tom, že o netopýrovi velkém byl vydán komiks, který přibližuje jeho život v Českém Švýcarsku a Labských přískovcích? Dokonce jsme pro vás také vytvořili pracovní list o netopýrech, kde si můžete vyzkoušet své nabyté vědomosti! Obě tiskoviny si můžete prohlédnout a stáhnout na

www.npcs.cz/evvopublikace.

Ropucha obecná

i V Českém Švýcarsku žije mnoho druhů obojživelníků. Někteří jsou běžní, jiní vzácní a ohrožení. Ropucha obecná je jedním z běžnějších druhů a v Českém Švýcarsku se s ní můžeme setkat velmi často. Především v období rozmnožování obojživelníků, které v Českém Švýcarsku připadá na přelom března a dubna, ji zahlédneme téměř u každé vodní plochy.

Je pravdou, že ropucha obecná není žádná fešanda, a pokud bychom se rozhodli ji soudit na první pohled, dalo by se říci, že je dokonce ošklivá. Její hrbolatá, jakoby bradavičnatá kůže z ní dělá ideálního pomocníka různých čarodějnic a zásadní ingredienci všemožných lektvarů. Podíváme-li se však na ropuchu druhým a třetím pohledem a poznáme-li její život, zjistíme, že je to obojživelník velmi zajímavý a svým způsobem i trochu krásný. Viděli jste například někdy zblízka ropuší oko? Až na černou vodorovnou zorničku je celé zlaté. A tušíte, jak se ropucha brání sežráním například užovkou? Začne polykat vzduch a nafukovat se, čímž zvětší svůj objem a užovka má velké problémy ji spolknout. Také začne velmi rychle ze svých parotid (to jsou jedové žlázy na hlavě za očima) vylučovat jedovatý sekret, který není pro člověka nebezpečný, ale užovku od konzumace naší ropuchy odrazuje. Slyšeli jste také někdy o milostném objetí ropuch v době rozmnožování? Toto objetí, při němž samec pevně obejmě samici svými předními končetinami, nazýváme odborně amplex. Samec se samice drží doslova „zuby nehty“ a pro ostatní samce, jeho soky v lásce, je velmi nesnadné shodit jej dolů a zaujmout jeho místo.

Žabí koncert

🎵 Vytvořte s dětmi koncertní představení, jehož hlavními protagonisty jsou naše druhy obojživelníků. Smyslem koncertu je přiblížit dětem jednotlivé hlasové projevy žab žijících v České republice a poukázat na to, že jednotlivé druhy žab se ozývají jinými hlasy.

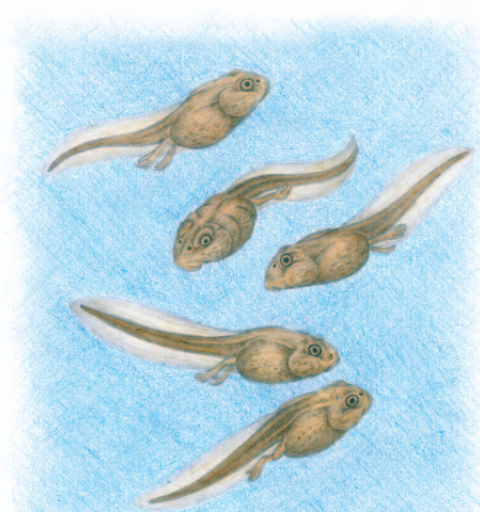
Vytvořte společně kruh, v němž každý získá svou roli/žabu. Role doporučujeme pro první hru rozdělit pomocí připravených nadepsaných kartiček (na kartičce bude uveden druh žáby a její kvákání - viz nápověda na konci popisu hry). Kartičky usnadní dětem lépe si zapamatovat svou roli/žabu a její hlas. Učitel, který se pro hru stává dirigentem, řídí celý koncert. Nejprve vyzve ke „kvákání“ ropuchy, které nechá pár sekund kvákat, a následně se na výzvu dirigenta přidají se svým „kuňkáním“ kuňky. Dirigent takto vyzývá nebo odvolává jednotlivé druhy žab (žáby přestávají kvákat až na základě instrukcí od dirigenta). Se staršími dětmi nebo při dalších koncertech můžete určovat jednotlivé rytmy pro různé druhy žab a posouvat tak svůj žabí koncert k dokonalosti.

Kuňka obecná - „ku“ (hlas zní měkce a velmi krátce s krátkými, cca 1 vteřinu trvajícím pauzami mezi „ku“)

Ropucha obecná - „kro“ (hlas zní měkce a krátce, ale s mírným prodloužením konce, jakoby při otázce „kro?“)

Blatnice skvrnitá - „kr kr kr“ (rychle, s cca vteřinovou pauzou mezi hlasy)

Další hlasy našich i cizokrajných druhů žab můžete přidávat později, případně nechte děti, aby samy zkusily napodobovat hlasy žab. Jak se žáby ozývají, najdete na internetu.

? NA JARĚ, KDYŽ SE ŽÁBY VYDAVAJÍ K VODNÍM PLOCHÁM ZA ROZMNOŽOVÁNÍM, MŮŽEŠ ČASTO VIDĚT, JAK JEDNA ŽABA VEZE NA SVÝCH ZÁDECH DRUHOU ŽABU. SAMCI SI TÍMTO ZPŮSOBEM HLÍDAJÍ SVOU SAMIČKU. VÍŠ ALE, KDO KOHO VEZE NA ZÁDECH? SAMEC SAMICI, ANEBO JE TO OBRÁCENĚ?

Přežijí jarní putování za rozmnožováním?

☑ Každé jaro putují obojživelníci ze svých zimovišť za rozmnožováním k vodním plochám. Někteří z nich překonávají i několik kilometrů dlouhou pouť, na níž je čeká nejedno nebezpečí. Na tuto cestu se v naší brožurce vydává i jeden z běžných druhů našich obojživelníků: ropucha obecná. Jsme napnutí, jestli naše ropucha dokáže, s tvou pomocí, nalézt správnou cestu.

Najdi ropuše obecné bezpečnou cestu k vodní ploše. Dej ale pozor! Některé cesty jsou pro obojživelníka velmi nebezpečné!

... ouha, hladový lišák si na tobě pochutnal, tudy cesta nevede

... kličkoval jsi, jak se dalo, ale nakonec tě auto přejelo, zvol jinou cestu

... hurá, prošel jsi všemi nebezpečnostmi a dostal se živ a zdrav do své rodné tůně

... to je ale směly, schovával ses v hromadě kletí, kterou někdo zapálil, když jsi byl uvnitř, hledej bezpečnější cestu

... touha po nízké strážném trávníku a ostré nože sekačky tě stály život, cesta přes tuto zahradu je velmi nebezpečná, chceš to jít jinudy

... to je ale nezbeda, místo na sběrný dvůr „uklidil“ někdo chemikálie do potoka a tebe tím usmrtil, zkus to jinudy

... ale ne, zblajzla tě užovka, zkus jinou cestu

Poznámky

- PULCŮM ROPUCHY OBEČNĚ ROSTOU JAKO PRVNÍ ZADNÍ NOHY.

Ropucha obecná je velmi zajímavý tvor, a tak jsme o ropuše i ostatních obojživelnících Českého Švýcarska vytvořili pracovní list, který najdeš na www.npcs.cz/evvopublikace.

Mravkolev běžný

i Mravkolev – krásný název zástupce z hmyzí říše. Jeho jméno, složené ze jmen mravenec a lev, napovídá, že by se ho mravenci měli bát. A opravdu. Především mravkolví larva je totiž mravenčím postrachem a v Českém Švýcarsku se jí obzvláště daří. Mohli bychom říci, že pro České Švýcarsko je i její druhové jméno (běžný) velmi výstižné, neboť ji pozorní návštěvníci národního parku mohou potkat téměř na každém kroku.

Dospělý jedinec mravkolva běžného vypadá trochu jako vážka. Je dravý a živí se drobnými druhy hmyzu. Jeho let vypadá skoro až nemotorně a člověk by vůbec netipoval, jak propracovaný systém získávání potravy má jeho larva. Ta si totiž v jemném písku pod pískovcovými skalami Českého Švýcarska staví trychtýřovité pasti, na jejichž dno se zahrabává. Zde nehnutě, skoro až líně, vyčkává na svou kořist. Pokud nějaký neopatrný mravenec či jiný hmyzák vstoupí na okraj pasti a uvolní zrnka písku, která spadnou mravkolví larvě na hlavu, je zle. Larva se totiž okamžitě probere a začne pomocí svých kusadel metat zrnka písku ve snaze podrazit jimi mravencovy nohy, čímž by se skutálel až k jejím ohromným kusadlům, s jejichž pomocí by z něj naše larva vysála život (kusadla jsou dutá a larva opravdu svou oběť vysaje). Larva takto loví až tři roky. Potom se zakuklí a z kukly se vylíhne nevinně vyhlížející dospělý jedinec, kterého v Českém Švýcarsku můžete zahlédnout, jak za vlhkých letních večerů poletuje kolem skal a lesů.

Zachraň se před mravkovem

☺ Pomůcky: plocha bez překážek o průměru alespoň 30 kroků, šátek pro zavázání očí, šišky (5 ks na každého hráče) nebo balónky či papírové koule, osobní předmět hráčů (klíče, přívěšek atp.)

Na vhodném prostoru bez překážek vytvořte velký kruh (o průměru alespoň 30 kroků). Kruh si v terénu vymezte například vytyčením rýhy patou či klackem. Tento kruh se pro následující hru stane trychtýřovitou pastí mravkolví larvy. Dále nasbírejte hromádku šišek (každý hráč přinese alespoň pět šišek), které položte doprostřed pasti. Nyní mezi sebou vyberte hráče, který ztvární larvu mravkolva. Tento hráč se přesune doprostřed pasti, kde mu zavážete oči. Ostatní hráči budou po celou dobu hry představovat mravence, kteří spadli do mravkolví pasti a musí se dostat ven, aniž by je zasáhla šiška (sprška písku, kterou mravkolev metá po svých obětech). Aby byli hráči úspěšní, musí se jednotliví mravenci, startující na okraji pasti, dostat do blízkosti mravkolva a odnést si svůj předmět mimo trychtýřovitou past. Mravkolví larva metá po mravencích písek (šišky) a snaží se zasáhnout mravence. Zasažený mravenec je larvou mravkolva uloven a opouští past.

Pro hru zvolte časový limit tři minuty. Ohlašujte vhodným způsobem zbývající čas do konce hry. Hráč, který nezíská svůj předmět do konce časového limitu, je uloven, i přestože nebyl mravkovem zasažen. Na konci hry spočítejte, kolik mravenců dokázala mravkolví larva ulovit a jestli se dokázala dosyta najíst, a také se zeptejte, jak se cítili jednotliví hráči ve svých rolích.

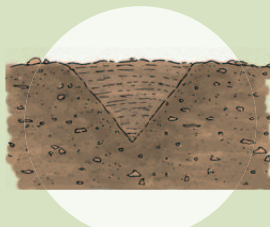
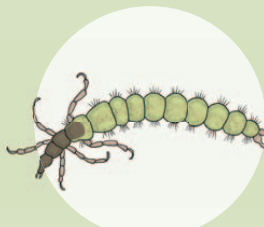

? Víš, co udělá jako jednu z prvních věcí dospělec mravkolva běžného poté, co opustí kuklu, v níž dokončil svůj vývoj z larvy v dospělce?

Kdo kde bydlí

 Každý hmyzí druh má svůj způsob života i jiné úkryty pro sebe a své potomky. Někteří naši hmyzáci ale ztratili paměť a nyní nevědí, kde vlastně bydlí.

Pomoz jim zjistit, kde mají obydli, a čarou spoj hmyzího jedince s jeho domečkem. Ti z vás, kteří si troufnou, mohou zkusit napsat k obrázkům jména hmyzu i názvy obydli.

Poznámky

- MALÉ DŮLKY NA ÚPATÍ PÍSKOVCOVÝCH SKAL ČESKÉHO ŠVÝCARSKA NEJSOU
OD PADAJÍCÍCH KAPEK. JSOU TO TRYCHTÝŘOVITÉ PASTI MRÁVKOLVÍCH LAREV.

Hmyz je úžasnou skupinou živočichů, která má v Českém Švýcarsku své zástupce. Pokud chceš o hmyzích zástupcích naší přírody zjistit více, podívej se na pracovní list o hmyzu, který jsme pro tebe připravili. Najdeš ho na www.npcs.cz/evvopublikace.

Rys ostrovid

i Rys je naší největší kočkovitou šelmou. V Českém Švýcarsku zatím nežije trvale. Čas od času zde najdeme jeho pobytové stopy, a pak najednou zmizí jako pára nad hrncem. Snad je to tím, že jeho teritorium bývá veliké kolem 300 km čtverečních a že národní park se svými 80 km² je mu malý a navštěvuje jej zřídka, než tím, že by jej někdo upytlačil. Nejprůkaznějším dokladem výskytu rysa v Českém Švýcarsku jsou fotografie z fotopasti z ledna 2011.

Nejvýraznějšími poznávacími znameními rysa ostrovida jsou především jeho černě štetinky na uších, více či méně skvrnitý kožíšek a černý konec krátkého ocásku. Všimli jste si ale, jak velké má rys tlapy? V porovnání s psovitými šelmami je má přímo obrovské, skoro jako by měl sněžnice. A opravdu! Jeho tlapy mu jako sněžnice pomáhají brodit se hlubokým sněhem. Také dokáže díky velké ploše tlapy téměř neslyšně našlapovat v lese plném křupajících nástrah v podobě větviček, kamínků a šustícího listí. Pomáhá mu to plížit se opatrně ke kořisti, kterou přepadá ze zálohy a po krátkém a rychlém výpadu svou kořist srazí k zemi, zahryzne se jí do krku, čímž jí zlomí vaz či ji udusí. Jeho neoblíbenější potravou u nás je srnčí, ale v nouzi nepohrdne zajícem, myší nebo i liškou. Jako každá kočka je i rys tak trochu lenoch. Pokud se mu nepodaří svou kořist dostihnout během několika desítek metrů, nechá ji být. Pokud je kořist velká a nesní ji najednou, snaží se ji zamaskovat a pak se k ní v průběhu několika dní vrací.

Zahrajte si na rysa

© Pomůcky: herní plocha velká asi jako školní tělocvična, s místy pro schovávání (v přírodě to budou stromy, trsy trávy, pařezy, v zahradě například kompost, sud s vodou, hrát můžete také v tělocvičně, kde se schováte za cvičební nářadí), u výběru plochy dejte pozor na kameny, klacky a větve, o které by se děti mohly zranit při hledání úkrytu.

Jednou z důležitých vlastností, kterou se musí naučit každé rysí kotě, je umět se ukrývat. Je to vlastnost tuze důležitá, neboť jen dobře schovaný rys dokáže nespátrěn číhat na svou kořist, kterou přepadává ze zálohy. Špatně ukrytý rys by toho moc neuložil a velmi brzy by ho trápil veliký hlad. Ukrytý v lesním stínu dokáže také unikat svým nepřatelům. Proto si nyní vyzkoušejme, jak dobře se umíte schovávat vy.

Postavte děti do jedné řady na kraji herní plochy tak, aby stály vedle sebe a dotýkaly se rameny. Děti stojí na pomyslné startovní čáře a herní plochu mají za zády. Vy stojíte před dětmi čelem k nim. Poskytněte dětem úvod do hry (viz předchozí odstavec) a rozdělte herní role: vy jste pytlák, který se snaží ulovit co nejvíce neopatrných, špatně schovaných rysích koťat, které představují děti. Pytlák se v průběhu hry nesmí pohybovat a stojí stále na stejném místě. Pytlák oznámí dětem (rysím koťatům), do kolika vteřin bude nahlas počítat (pro první hru je ideální počítat do 10). To je čas, během nějž se mohou děti v herním poli schovat tak, aby nebyly vidět z pytlákovy místa. Jakmile pytlák dopočítá do konce časového limitu, děti se již nesmí hýbat. Během počítání je pytlák otočený zády k dětem, aby neviděl, kdo se kam schovává. Při vyřčení posledního čísla se pytlák otočí a začne lovit rysí koťata. Lov probíhá následujícím způsobem: pytlák může během hry udělat pouze krok doleva nebo doprava, jinak se nesmí hnout ze svého místa. Pokud pytlák uvidí rysí kotě a pozná, kdo to je, zavolá na něj jeho jménem a tím je rys uloven – opouští své místo a jde k pytlákovi. Pytlák si musí být jistý, že rysa poznal. Často se totiž stane, že pytlák vidí některé rysí kotě, ale nepozná ho. Když už pytlák nikoho nemůže ulovit, hra končí a pytlák zavolá ostatní děti zpět. Každý, kdo nebyl uloven, má jeden bod. Hru si můžete zahrát vícekrát, ale vždy se snažte snižovat číslo, do kterého budete počítat, aby to bylo pro děti těžší a zajímavější.

? PŘEMÝŠLEL JSI NĚKDY NAD TÍM, PROČ MÁ RYS TAK VELKÉ TLAPY?

Maskovací zbarvení srsti

Šelmy, ale i další zvířata využívají při pohybu v přírodě nejen své tělesné stavby, ale také své maskovací zbarvení srsti. Stejně jako vojáci používají různé barvy a vzory svých uniforem, mají i zvířata různé barvy a vzory svého kožichu, který jim umožňuje skrytý pohyb v jimi využívaném prostředí.

Dokážete říci, proč ten má světlou srst s flíčky, a jiný naopak jednobarevné šedé zbarvení? Přiřadte k názvům zvířat jednotlivé kožíšky a jejich základní charakteristiku.

Vlk obecný

Rys ostrovid

Vydra říční

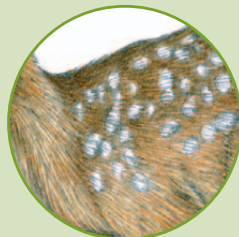
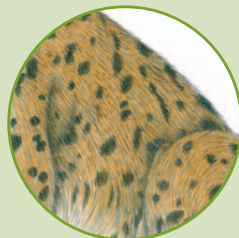
Jelen lesní (kolouch)

Na mém světlém kožíšku mám černé flíčky, připomínající stíny listů v lesním prostředí. Mé zbarvení mi umožňuje lovit svou kořist ze zálohy.

Můj kožíšek zdobí bílé flíčky na světle hnědé srsti. Toto zbarvení, připomínající střídání světla a stínů v lesním porostu, mi pomáhá skryt se před zraky svých nepřátel.

Mé světlé břicho připomíná hlavu rybníka či říčky, pokud na mne ryby koukají ode dna, a můj tmavě hnědý kožíšek mi pomáhá splynout s říčním dnem, kde hledám potravu, pokud mne někdo pozoruje ze břehu či plave na hladině nade mnou.

Můj tmavě šedý (někdy také světle šedý) kožich mi pomáhá nepozorovaně putovat v noci v lesním prostředí. Díky svému kožíšku se také krásně schovám v zasněženém lese, kdy přikrčen připomínám kámen či velký trs uschlé trávy.

Poznámky

- RYS OSTROVID BYL NA ÚZEMÍ NÁRODNÍHO PARKU ZAZNAMENÁN PROKAZATELNĚ (NA FOTOGRAFIÍ) V ZIMĚ ROKU 2011.

Pokud tě rys zaujal, podívej se na

www.npcs.cz/evvopublikace,

najdeš tam krásný sešit

s názvem Plšíkovy hrátky.

V tomto sešitě je několik zajímavých úkolů, v nichž jednu z hlavních rolí hraje rys ostrovid.

Plch zahradní

i V Česku žijí čtyři druhy plchů. Drobný, světle hnědý plšík lískový. Největší z plchů, šedivý a huňatý plch velký. Plch lesní se pyšní středně huňatým ocasem, černou páskou přes oči a kulatýma ušima. A poslední, plch zahradní. Splést bychom si ho mohli s plchem lesním, ale bystrý pozorovatel jej spolehlivě určí podle užšího ocásku s černobílou štětičkou, větších a „hranatějších“ uší a výraznějšího zbarvení, kdy především jeho černá páska přes oči se táhne až za uši.

Plch zahradní je tuze vzácným obyvatelem Českého Švýcarska. Nalézá u nás sice ideální podmínky pro svůj život, ale z neznámých důvodů začala jeho početnost v posledních desetiletích výrazně klesat a na místech, kde jsme jej dříve často potkávali, po něm nebylo vidu ani slechu. Teprve před několika lety se nám podařilo několik plchů zahradních v Českém Švýcarsku opět zahlédnout.

Ze všech plchů, kteří u nás žijí, je nejvíce masožravý. Nejraději si pochutná na různých broucích, červech, larvách, ale i na drobných savcích a mláďatech ptáků. Z rostlinné potravy upřednostňuje ovoce a na podzim také vyhledává dozrávající oříšky a semena. Aktivní je především v noci a nejraději se zdržuje v místech se skalnatým a kamenitým prostředím, v němž nalézá dostatek úkrytů. Během zimního spánku, do nějž se ukládají v říjnu a z něhož se probouzí až v dubnu, ztrácí plši téměř polovinu své váhy.

Plší hostina

© Plší zahradní se probouzejí se západem slunce. V nejbližším okolí svého úkrytu si pak vyhledávají potravu, která je z velké části tvořena masitou složkou – různými brouky, larvami a dalšími bezobratlými. V menší míře se živí také potravou rostlinnou – ovocem, semeny, listy a pupeny. Vyzkoušejte si, jaké to je, stát se na chvíli plchem zahradním, a shánějte potravu, která vám pomůže načerpat dostatek energie k tomu, abyste přežili další den a mohli se opět vydat na lov.

V tělocvičně či na jiném vhodném prostoru rozházejte kartičky s vyobrazením různých českých druhů hmyzu a jiných bezobratlých, pupenů i listů stromů, ovoce, oříšky, vejčka drobných druhů ptáků a jejich mláďata. Děti rozdělte na stejně početné skupinky, které budou představovat plší rodinku (samici s mláďaty), které si potřebují nalovit/nalézt co nejvíce potravy. Každé skupince určete jejich „domeček“, do nějž si budou nosit potravu jako důkaz jejího ulovení. Domečky všech skupin musí být ve stejné vzdálenosti od potravy. Určete časový limit (např. 2 minuty), po jehož uplynutí ukončíte hru, popřípadě až nebude zbývat ve vymezeném prostoru žádná potrava. Během limitu mohou děti všechny najednou běžat pro potravu a nosit ji do domečku. Ulovit smí ale pouze jednu potravu (jednu kartičku). Po odložení potravy v „domečku“ smí běžet ihned pro další potravu. Po ukončení hry si plší rodinka spočítá, kolik nasbírala potravy (za živočišnou jsou dva body, za rostlinnou je bod jeden). Body můžete interpretovat jako energetickou hodnotu. Následně skupinky prozradí, kolik bodů/energie svým lovem získaly. Ve hře nejde o to, kdo nasbíral nejvíce bodů, ale o to, jestli se skupině podařilo lovem a sběrem získat dostatek potravy, která poskytne plchům energii na přežití dalšího dne. Doporučujeme (dle počtu kartiček) nastavit dostačující hodnotu energie (počet bodů) v hodnotě cca 15 % z celkové hodnoty všech kartiček v případě, že vytvoříte maximálně 4 skupiny.

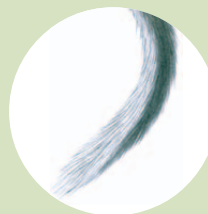

? Víš, že plchům se někdy přezdívá sedmispáč? V Německu se dokonce jeden druh plcha jmenuje Siebenschläfer, což v překladu znamená právě sedmispáč. Tušíš, proč získali plši tuto svou přezdívku?

Plší ocásky

📝 V České republice žijí čtyři druhy plchů. Každý z nich má trochu jiný tvar, velikost i zbarvení svého ocásku. Představ si, že by najednou naši čtveřici plchů jejich ocásky upadly a oni nevěděli, který ocásek je ten jejich.

Troufáš si vrátit ocásky správným majitelům? Propoj čarou jednotlivé plchy s jejich ocásky!

Poznámky

- PLCH ZAHRADNÍ SI DLOUHO S VÝZKUMNÍKY NÁRODNÍHO PARKU HRÁL NA SCHOVÁVANOU. PODAŘILO SE JEJ ZNOVUOBJEVIT AŽ V ROCE 2016.

Plch zahradní je vzácným obyvatelem národních parků České a Saské Švýcarsko a je také totemovým zvířetem ekologické výchovy v obou národních parcích. S plchy zahradními se můžeš setkat v expozici Nationalpark Zentrum Sächsische Schweiz v Bad Schandau v Německu a v zahradě Správy Národního parku České Švýcarsko v Krásné Lípě.

Vlk obecný

i Největší šelma Českého Švýcarska. Po mnoha letech se u nás vlk objevuje v létě 2017, kdy jsme jej zahlédli při pochůzce lesem. Od té doby máme již mnoho ověřených pozorování, včetně fotografií z fotopastí. Vypadá to, že se u nás vlkovi líbí a že se po staletích do národního parku vrátila tato krásná a tajemná šelma.

Vlk a člověk spolu odpradávná soupeřili. Oba obývali podobné prostředí, lovili stejnou zvěř. Člověk svými aktivitami neustále zmenšoval vlkovi jeho životní prostor, a když pak začal chovat domácí zvířata a nehlídal si je, stávalo se, že je vlk sežral. Přese všechno to soupeření se vlk člověka bál, a pokud to jen šlo, vyhnul se mu obloukem. I člověk se vlka bál. Vlk se zdá, byl ale moudřejší, utekl. Člověk to bohužel řešil po svém: „vlk je můj nepřítel, a proto se jej musím zbavit.“ A tak vlk obecný z naší krajiny na dlouhou dobu zmizel. Zbyla po něm jen vzpomínka v pohádkách, v příbězích a v názvech mnoha míst v naší krajině, která jsou spojena se jménem vlk (Vlčí hora, Vlčí rokle a další).

Dnes už si nikdo nepamatuje, jaký vlk byl, ale pro jistotu se ho bojíme předem, vždyť pohádka o Červené Karkulce přeci nelže...

Lov na jelena

© Dopřejte dětem vzrušující zážitek z plížení se, schovávání se a především všudypřítomného napětí z toho, že budou spatřeny dříve, než dosáhnou vytčeného cíle. Dopřejte jim lov na jelena!

Vedoucí výpravy převezme úlohu jelena pasoucího se na svěže zelené trávě někde na pomezí lesa a louky. Vhodným prostorem je místo s mnoha překážkami, za kterými se mohou děti, které se ve hře stávají vlky, ukrýt. Jelen má na zádech a na prsou připnutý papír s trojčíslím nebo obrázkem (podle věku dětí), případně je toto číslo připevněno na keři, batohu atp. Vlci následně startují z místa vzdáleného od jelena cca 100 m. Menší děti vědí, kde se jelen nachází, starší děti toto místo mohou v rámci hry hledat. Z místa startu vyráží děti (všechny najednou) za jelenem a snaží se „přečíst“ číslo či obrázek a vrátit se zpět nespátrény. Ale pozor, jelen je velmi plachý, a pokud by spatřil nějakého vlka, velmi rychle by se dal na útěk. Náš jelen však neutíká - pokud spatří vlka a pozná ho, zavolá na něj jeho jménem a tím pro vlka hra končí - jde zpět na místo startu (menší děti mohou být na místě startu „oživeny“ a vrací se opět do hry). Jelen se smí pohybovat jen v cca pětimetrovém kruhu. Pro hru zvolte vhodný časový limit, postačí 15 minut. Po konci časového limitu zjistěte, jestli děti dokázaly číslo přečíst a tím se dostat k jelenovi natolik blízko, že by se jim podařilo jelena ulovit.

? VĚDĚLI JSTE, ŽE VLK JE V ČESKÉM ŠVÝCARSKU ZVÍŘETEM, JEHOŽ JMÉNO ZDE „ŽILO“ PO JEHO VYHUBENÍ NEJENOM V LEGENDÁCH A POHÁDKÁCH? JMÉNO VLK SE TOTIŽ STALO SOUČÁSTÍ NÁZVŮ OBCÍ, POTOKŮ, KOPCŮ A DALŠÍCH MÍST VE ZDEJŠÍ KRAJINĚ. DOKÁŽEŠ VYJMENOVAT ALESPŮŇ TŘI MÍSTA V ČESKÉM ŠVÝCARSKU, KTERÁ V SOBĚ MAJÍ JMÉNO VLK?

Poznáváme šelmy podle stop

 V naší učebně se nám rozházely obrázky stop a jejich popisky. Nevíme teď, ke které stopě patří správná kartička se jménem šelmy. Pomůžeš nám?

Spoj čarou jednotlivé kartičky se jmény šelem a správnými stopami.

Vlk obecný

Rys ostrovid

Vydra říční

Liška obecná

Jezevec lesní

Hranostaj

Medvěd hnědý

Poznámky

- NÁVRAT VLKA OBECNĚHO DO NÁRODNÍHO PARKU ZAČAL V ROCE
2017, KDY SE OBJEVILY JEHO STOPY I TRUS A PODAŘILO SE JEJ
TAKÉ VYFOTIT POMOCÍ FOTOPASTI.

Vlk obecný se k nám do Českého Švýcarska vrátil právě v době, kdy jsme pro vás připravovali tuto brožurku. Jelikož je to zvíře, které u nás zatím nežilo, nevytvořili jsme pro vlka žádný komiks ani pracovní list. Můžete si být ale jistí, že vlkovi se budeme nyní hodně věnovat a že v nejbližší době najdete na www.npcs.cz/evvopublikace nějaký hezký pracovní list a možná i komiks.

Čáp černý

i V mnoha pohádkách i na vlastní oči poznal snad každý z nás čápa bílého, o němž se proslýchá, že prý nosí děti. Je to krásný pták s dlouhým zobákem, bílým tělem a štíhlýma nohama. Prostě elegán. Věděli jste ale, že v lesích Českého Švýcarska žije jeho o trochu menší bratranec čáp černý, který je ve svém černém fráčku přinejmenším stejně tak krásný jako čáp bílý?

Čáp černý děti nenosí, ani ty zlobivé. Možná je to i kvůli tomu, že se lidem vyhýbá. Je to totiž sice nápadný, ale plachý pták, který vyhledává hluboké lesy a odlehlá zákoutí, kde nalézá svůj klid. Národní park je pro něj proto jako stvořený, neboť se v našich hlubokých údolích a všudypřítomném lese dokáže schovat jako pověstná Jehla v kupce sena. Na nepřístupných skalách, římsách či mohutných stromech si staví svá ohromná hnízda z klacků a mechu, do nichž klade tři až pět bílých vajec. Z nich se v květnu klubou malá bílá čápata se žlutým zobákem i nohama, jen málo připomínající své rodiče. Jeho oblíbenou potravou jsou ryby, na jejichž lov zalétává především ráno a v podvečer k říčkám a stojatým vodám. Koncem léta, v období, kdy jsou již mláďata samostatná a zbarvená jako jejich rodiče, se čapí rodiny rozdělují a každý pták odlétá sám na jih, do teplých krajů, kde tráví zimu. Hnízda čápů černých jsou v národním parku hlídána, aby nedošlo k rušení mláďat, jichž se za dobu existence národního parku vylíhlo již více než sto. Většina z nich přežila kritická období svého vývoje a dnes vychovávají svá vlastní mláďata v Českém Švýcarsku i mimo něj.

Fešák lesa - čáp černý

© Noblesní pán s černým fráčkem žije v našich lesích. A přestože je to veliký fešák a dobře vypadá, nerad se ukazuje lidem – asi s nimi nemá tak dobré zkušenosti jako jeho bratranek čáp bílý, který s oblíbeností hnízdí v blízkosti lidí. Vyhledává hluboké lesy a svá hnízda staví na nepřístupných skalních věžích a statných stromech a za lovem ryb, které jsou jeho oblíbenou potravou, se vydává k různým říčkám a rybníkům.

Zkuste pomoci přírodnin ztvárnit nějakou zajímavost ze života čápa černého, která vás zaujala. Pokuste se z klacíků, kamínků, lístků a dalšího přírodního materiálu vytvořit obraz prostřednictvím umění, kterému se říká Land Art. Pokud budete mít na svém výletě dostatek času, vymyslete ke svému přírodnímu obrazu příběh ze života čápa černého. Budete-li chtít, můžete jej vyprávět svým kamarádům, kteří si jej jistě rádi poslechnou.

Během práce na svém obraze neničte prosím nic živého. Obraz vytvořený pomocí ulámaných větví či sloupaných cárů kůry by se stal obrazem smutku.

? ČAPI ČERNÍ HNÍZDÍ KAŽDÝ ROK NA STEJNÉM MÍSTĚ. SVÉ STARÉ HNÍZDO VŽDY TROCHU POUPRAVÍ A PŘISTAVÍ DO VÝŠKY I DO ŠÍŘKY. DESÍTKY LET STARÁ HNÍZDA MOHOU ČASEM NARŮST DO ÚCTYHODNÝCH ROZMĚRŮ I VÁHY. VIŠ, JAK VELIKÉ MŮŽE BÝT OPRAVDU STARÉ ČAPI HNÍZDO?

Čapí rozdíly

✍ Na první pohled to vypadá, že rozdíl mezi čápem černým a bílým je jen v jejich barvě. Na druhý pohled a hlavně zamyšlení (a možná i přečtení textu o čápu černém v našem sešitě) se ti ukáží i další rozdíly mezi těmito dvěma našimi ptačími druhy.

Tužkou spoj jednotlivé charakteristiky zapsané v rámečcích se správným čápem.

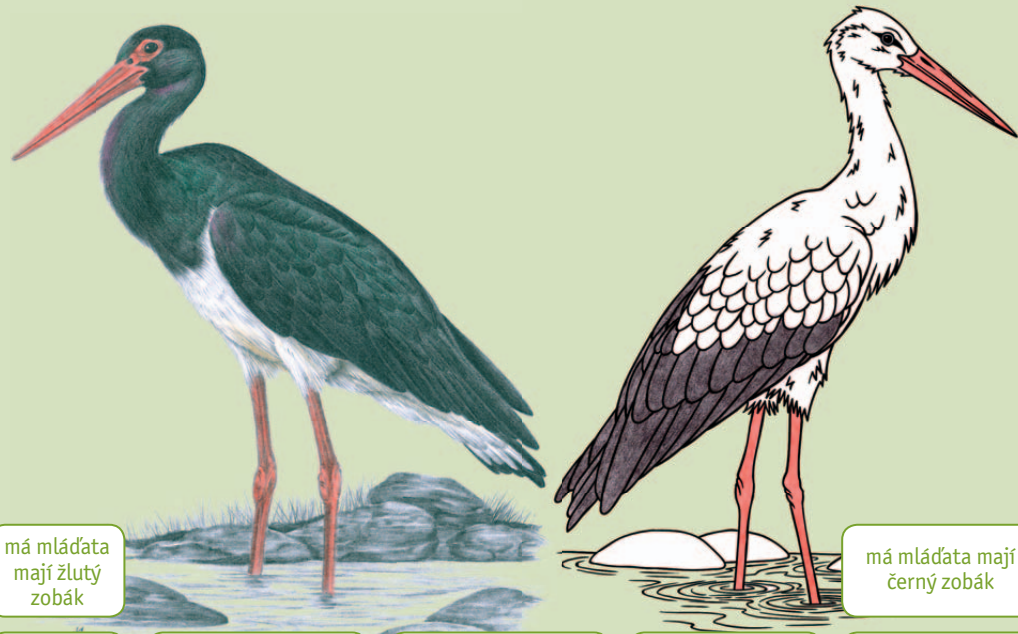
žívím se především
rybami

žívím se především hračbi,
hmyzem a žábami

lidé mi nevadí

lidí se bojím

jsem menší

má mláďata
mají žlutý
zobák

má mláďata mají
černý zobák

jsem větší

nejraději hnízdím na
stromech a na skal-
ních římsách

nejraději si stavím
hnízd na nepoužíva-
ných komínech

nejsem tak běžným
druhem jako můj
bratránek

nejsem tak
vzácný jako můj
bratránek

Poznámky

- MLÁĎATA ČÁPŮ ČERNÝCH MAJÍ ŽLUTÝ ZOBÁK, ZATÍMCO MLÁĎATA
ČÁPŮ BÍLÝCH MAJÍ ZOBÁK ZBARVENÝ ČERNĚ!

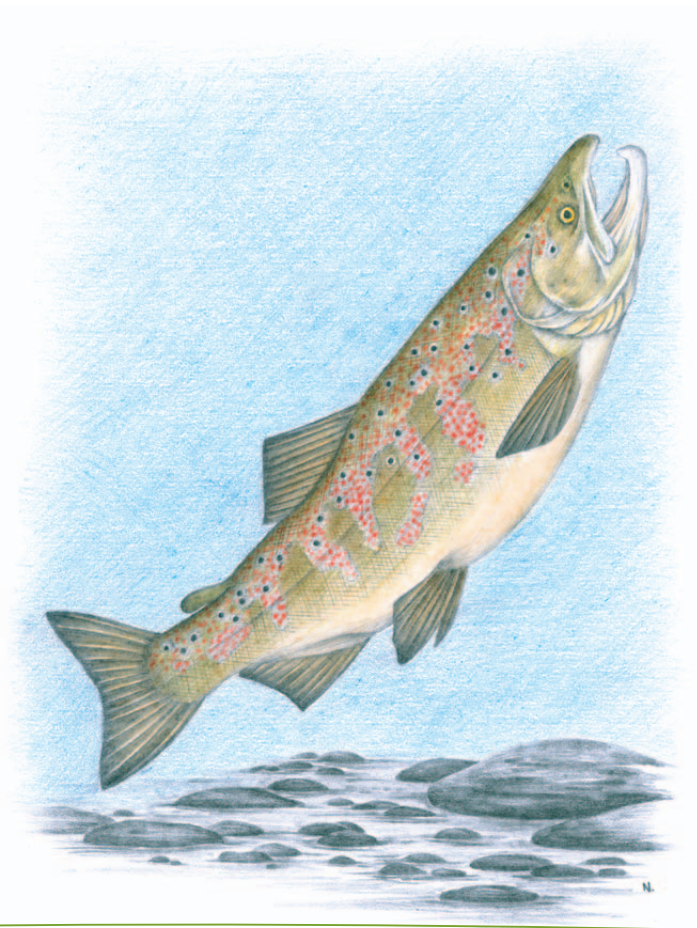
Nejednu zajímavost se můžete dozvědět o čápu černém nejenom v tomto sešitě, ale také v komiksu, který najdete na www.npcs.cz/evvopublikace. A protože je komiks vytvořen v černobílé variantě, můžete si ho také vytisknout a využít jako omalovánku.

Losos obecný

i Losos je velkou, krásnou rybou, která v minulosti z českých řek vymizela a na svůj návrat čekala dlouhých padesát let. Za vyhubením lososa obecného v Čechách stál člověk. Na řekách budoval velké přehrady, které losos při svých cestách nedokázal překonat. Lovil lososa kvůli jeho masu v obrovském množství a v neposlední řadě vypouštěl do řek, říček i potoků jedovaté chemikálie, čímž zasačil celé populaci lososů jednu z posledních ran.

Dnes u nás losos ale opět žije. Podařilo se to díky změně přístupu k životnímu prostředí i velkému úsilí ochranářů a rybářů z Čech a z Německa. Poté, co se přestaly znečišťovat řeky a postavily se rybí přechody, které umožňují lososům i jiným rybám migrovat přes vodní stavby, stačilo již jen získat jikry a mlíčí z volně žijících lososů obecných ve Švédsku, kde nebyli vyhubeni. Jikry od samice a mlíčí od samce byly převezeny do lososí líhně v blízkosti národního parku. To proto, aby se lososí plůdek vykulil v našich vodách, které bude považovat za svou rodnou říčku, do níž se bude jako dospělý vracet. Mladí lososi, které vypouštíme do řeky Kamenice, žijí v národním parku dva roky. Pokud se jim podaří přežít toto náročné období a uniknou hbitým pstruhům a ledňáčkům, vydají se řekou Labe do Severního moře, kde začnou rychle přibývat na váze i na své délce a dorostou úctyhodných rozměrů. Přibližně po dvou letech však zaslechnou volání přírody a vydají se zpět, do své rodné říčky v Českém Švýcarsku, aby si zde našli partnera či partnerku a dali tak život nové generaci lososů.

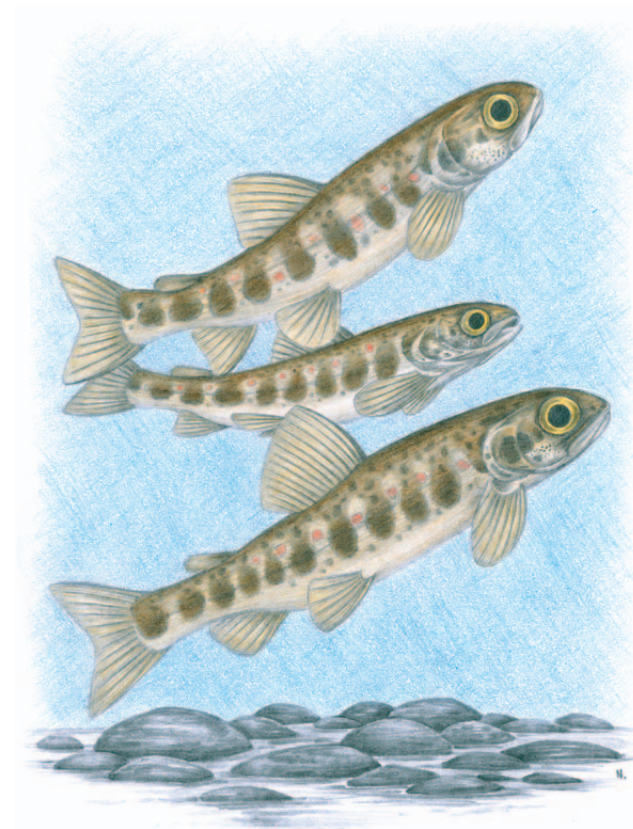

Lososí domov

© O lososech se říká, že správnou cestu za rozmnožováním do říček, v nichž se jako malí lososi vyklubali z jiker, poznávají podle „chuti“ vody. Vyzkoušejte si následující aktivitu a zjistěte, jestli jste jako lososi, kteří bez omylu najdou tu svou správnou říčku.

Připravte pro účastníky hry několik skleniček v nichž budete mít vodu s různými příchutěmi. Může se jednat například o různé druhy sirupů či šťáv, které se dají běžně koupit. Na začátku každému hráči určete jeho skleničku (rodnou říčku), ze které se napije - ochutná chuť své říčky. Potom hráčům zavažte oči, přeházejte skleničky s příchutěmi a vyzvěte hráče/lososa, aby našel svou rodnou říčku - hráč bude ochutnávat postupně vodu ze všech skleniček. Až najde svou skleničku, oznámí to a vy zkontrolujete, jestli se jedná opravdu o jeho skleničku.

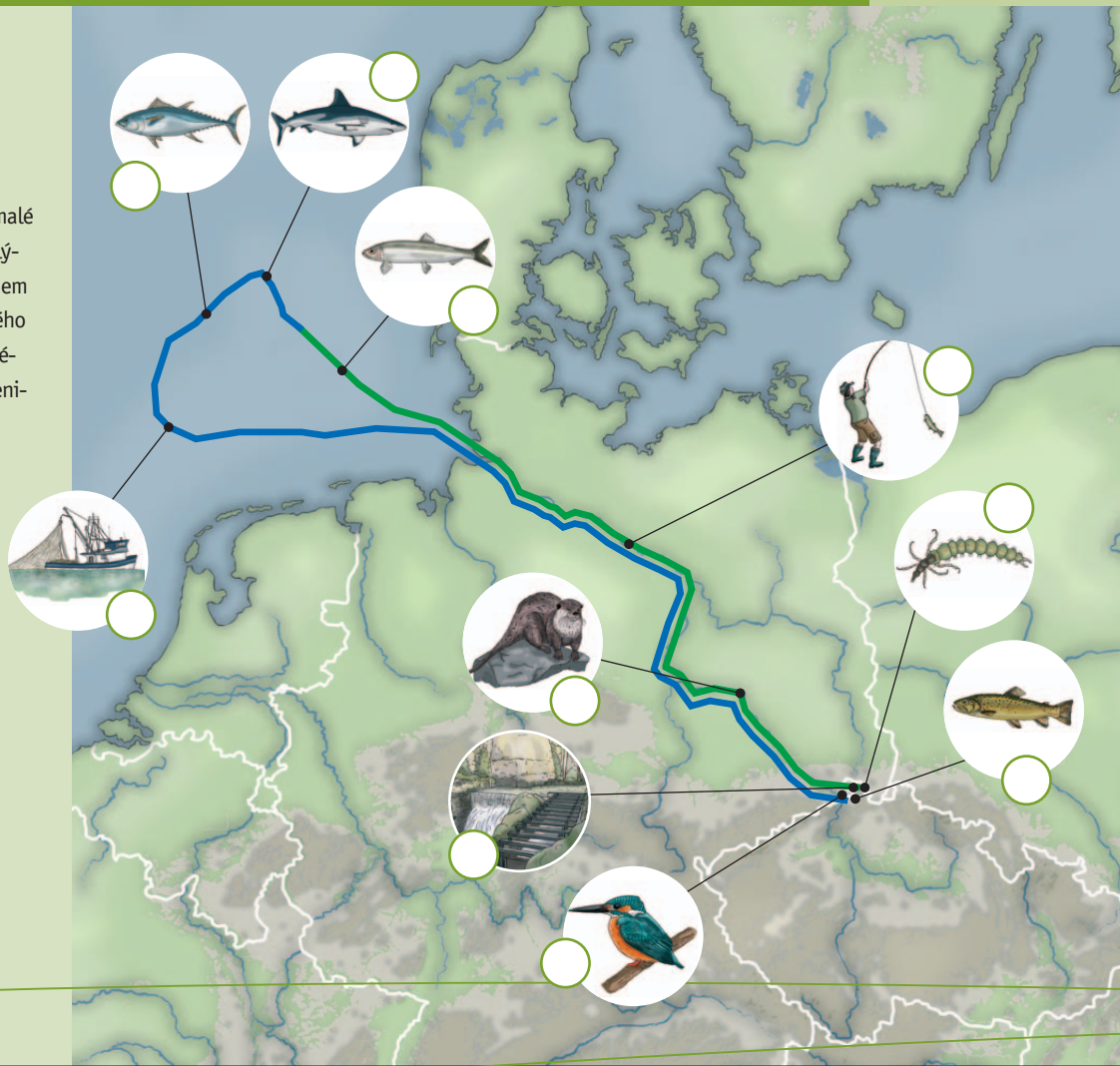
? URČITĚ VÍŠ, ŽE LOSOS OBECNÝ SE ZE SVÉ RODNÉ ŘÍČKY VYDÁVÁ NA DALEKOU CESTU DO MOŘE, KDE DOSPĚJE, ABY SE PO ČASE VYDAL NA CESTU ZPĚT DO ŘÍČKY, V NÍŽ SE NARODIL. PŘEMÝŠLEL JSI ALE NĚKDY NAD TÍM, JAK DLOUHOU CESTU MUSÍ LOSOS PŘI SVĚM PUTOVÁNÍ DO MOŘE A ZPĚT PŘEKONAT?

Putování lososa obecného

 Každého lososa, který se vyklube z malé jikry v říčce Kamenice poblíž Dolského mlýna, čeká v životě nejedno nebezpečí. Během života zažije náš losos také ledacos hezkého a zajímavého. K tomu hezkému a zajímavému je ale daleká cesta a na lososa v Kamenici, v Labi i v moři číhá mnoho nepřátel.

Pomoz lososovi vyhnout se všem překážkám a různým nebezpečím na jeho cestě z rodné řčky do moře a zpět. Na cestě mu pomůže mapa, kterou pro něj připravíš. U vyznačených obrázků doplň lososovi, jestli se jedná o nebezpečí, nebo o věc, která mu neublíží, či o potravu. U obrázků s nebezpečím vymaluj prázdné kolečko červeně, aby věděl, že si má dát pozor. U obrázků, které pro něj nejsou nebezpečné nebo jsou jeho potravou, vyplň kolečko zeleně.

Poznámky

- VAJÍČKŮM LOSOSA SE ŘÍKÁ JIKRY. VYLÍHNUTÍ SE Z JIKRY SE NAZÝVÁ VYKU-
LENÍ. ROK STARÝ LOSOS SE JMENUJE STRDLICE, DVA ROKY STARÝ LOSOS
JE SMOLT.

- SAMCŮM LOSOSA OBECNĚHO SE V DOSPĚLOSTI PŘI PUTOVÁNÍ ZA ROZMNOŽOVÁNÍM VYTVARUJE SPODNÍ ČELIST DO TVARU HÁKU. NEJSPÍŠE SE TAK DĚJE ZA ÚČELEM SOUBOJŮ S JINÝMI SAMCI O TRDLIŠTĚ, V NICHŽ SE VYVÍJÍ JIKRY.

Lososi na tahu je název komiksu, který přibližuje lososí putování z říčky Kamenice, která se nachází v národním parku České Švýcarsko, řekou Labe až do Severního moře a zpět. Komiks si můžete přečíst na

www.npcs.cz/evvopublikace.

Sokol stěhovavý

i Na planetě Zemi žije tvor, který se honosí titulem „nejrychlejší zvíře světa“. Je jím sokol stěhovavý a my všichni můžeme být hrdí, že tento rekordman žije právě u nás v Českém Švýcarsku. Nebývalo tomu tak ale vždy, neboť člověk způsobil sokolovi mnohá příkoří, která měla za následek jeho vyhubení nejenom u nás, ale v celé střední Evropě. Sokol musel urazit dlouhou a strastiplnou cestu, aby se mohl opět vrátit do zdejších vysokých pískovcových skal, které jsou jeho přirozeným domovem.

Za vyhubením sokola stěhovavého u nás i v okolí hledejme nadměrné užívání insekticidů na hubení hmyzu, zvaného DDT. Tuto jedovatou chemikálii používal člověk na „ochranu“ zemědělských plodin. DDT však obsahovalo jed, který se hromadil v tuků tvorů, kteří ošetřené rostliny či jejich části pojídali. Čím více tedy myši, holubi, ale také lidé ošetřené rostliny jedli, tím více svůj vlastní organizmus otravovali a tím větší množství jedu ve svém těle nashromáždili. Sokol stěhovavý je vrcholovým predátorem, který loví především holuby. A proto čím více „otrávených“ holubů ulovil, tím větší množství jedu požíral. Postupně nashromáždil ve svém těle tolik jedu, že to způsobovalo ztenčování skořápek u jeho vajíček. To mělo za následek jejich praskání a bez nových mláďat u nás sokoli brzy vymřeli!

Poučme se z této smutné historie a vzpomeňme na příběh o sokolech v Českém Švýcarsku vždy, když budeme zvažovat nákup chemie na hubení plevelů či hmyzu.

Král oblohy Českého Švýcarska

© Předností sokola stěhovavého je především jeho rychlost, se kterou přepadá svou oběť tak rychle, že často lovená zvěř nestihne sokola zaregistrovat. Je mezi vašimi dětmi někdo tak rychlý, že by se dokázal sokolovi vyrovnat?

Vyberte si území (oblohu), v němž budete hrát. Může se jednat o tělocvičnu, malou louku či jiný vhodný prostor, v němž je minimum překážek, o něž se mohou děti zranit. Mezi hráči vyberte jednoho, který bude představovat sokola. Jeho úkolem je během určeného časového limitu (vzhledem k rychlosti hry doporučujeme max. 2 minuty) ulovit co nejvíce ostatních hráčů, kteří se pro naši hru stávají holuby. Sokol uloví holuba tak, že se jej dotkne rukou. Ulovený holub si sedne na zem, aby sokol poznal, že tento holub je již uloven. Hru si zahrajte vícekrát, vždy s jiným sokolem.

Nenastavujte hru tak, abyste zjistili, kdo je nejlepší (nepodporujeme mezi dětmi soutěživost a nezdravou rivalitu). Vyhodnoťte hru tak, že každý sokol, který uloví více než 4 holuby do konce časového limitu, dokázal zajistit dostatek potravy pro sebe a svá mláďata.

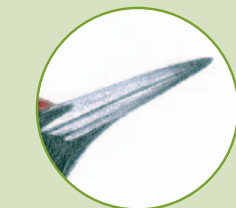
? SOKOL STĚHOVAVÝ JE NEJRYCHLEJŠÍ ZVÍŘE NA PLANETĚ ZEMI! DOKÁŽEŠ ODHADNOUT, JAKOU RYCHLOSTÍ DOKÁŽE LETĚT PŘI SVÉM STŘEMHLAVÉM LETU?

Ochutnal bych rybu, ale nemám čím

☑ Jistě si pamatujete na pohádku o lišce a čápovi, kteří se vzájemně zvali na večeri, a výsledkem bylo, že ani jeden z nich se u svého souseda pořádně nenajedl, protože jeho zobák nebo tlama nebyly určeny pro konzumaci připraveného pokrmu. Podobné by to asi bylo i mezi jednotlivými ptačími druhy Českého Švýcarska. Každý zobák je totiž určen pro získávání a konzumaci jiného druhu potravy. Jedním se dobře loví ryby, druhým se snadno sbírají semena a třetí dokáže vytesat do dřeva díru, aby se majitel zobáku dostal k červům pod kůrou.

Troufneš si v našem pracovním listě přiřadit k jednotlivým typům zobáků správnou potravu?

Poznámky

- V NÁRODNÍM PARKU ČESKÉ ŠVÝCARSKO NYNÍ HNÍZDÍ OSM PÁRŮ SOKOLŮ STĚHOVAVÝCH! JEJICH HNÍZDA JSOU BEDLIVĚ STŘEŽENA, ABY SE MLÁDATŮM NIC NESTALO.

O životě sokolů stěhovavých a o jejich návratu do Českosaského Švýcarska si můžeš přečíst v komiksu s názvem S větrem o závod. Najdeš jej na

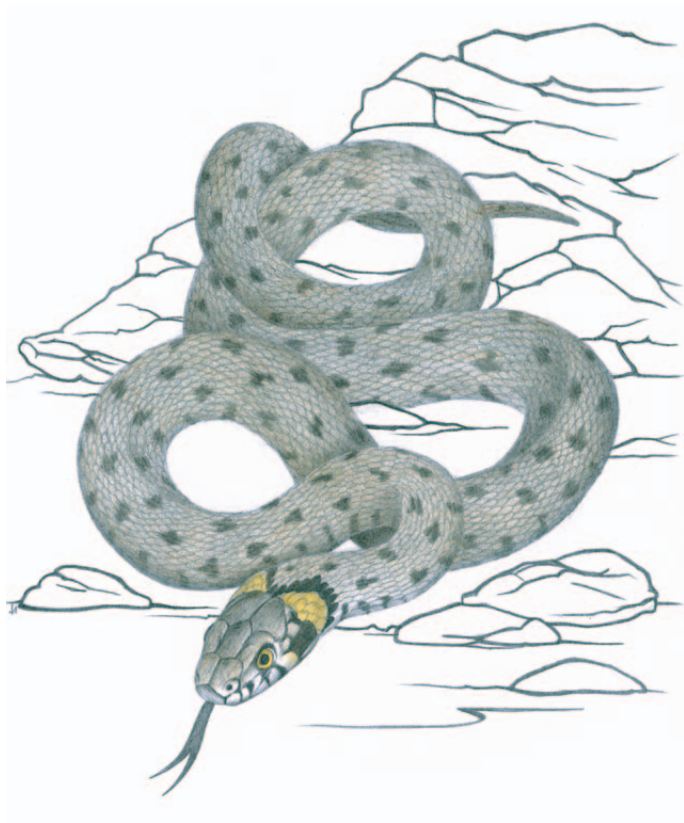
www.npcs.cz/evvopublikace.

Užovka obojková

i V Česku můžeme nalézt celkem čtyři druhy užovek. Tou nejvýznamnější je užovka stromová, která žije pouze na třech místech naší republiky a patří mezi největší české hady, dorůstající až dvoumetrové délky. Nejmenší je užovka hladká. Ta má na zádech ve dvou řadách tmavé flíčky, které někomu mohou připomínat klikatou zmiří čáru, což se tomuto hadovi často stává osudné. Další je užovka podplamatá s několika řadami tmavých skvrn, spojujících se občas v příčné pruhy. A poslední z českých užovek je užovka obojková, náš nejběžnější had.

Užovka obojková je přibližně metr dlouhá. Díky jejím žlutým až oranžovým skvrnám za hlavou ve tvaru půlměsíce si ji u nás s žádným jiným hadem zaručeně nespletete. Nejčastěji ji můžeme zahlédnout v okolí vodních ploch, kde loví obojživelníky a ryby, nepohrdne však také ještěrkami či hmyzem. Užovky nejsou jedovaté jako například zmiří, rozhodně však nejsou bezzubé, a zlobíte-li užovku více, než je jí milé, umí velmi bolestivě kousnout. A s tím jedem to také není tak docela pravda. Užovka sice nemá jedové zuby, kterými by vás mohla kousnout a pomocí jedových kanálků vám do rány vstříknout jed. Má ale v tlamičce tzv. Duvernoyovu žlázu, která produkuje velmi slabý jed, a užovčí sliny jsou proto „jedovaté“. Tento jed, naředěný slinami, nemá na člověka žádný účinek. Užovce však velmi pomáhá při polykání potravy, neboť dokáže svým působením na nervovou soustavu polykanou kořist ochromit a „zklidnit“.

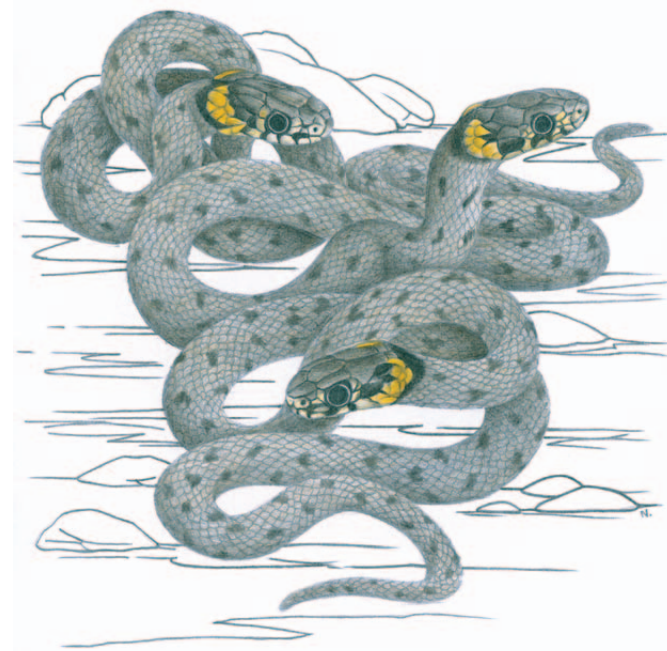

Užovka na lovu

🕒 Jak to asi vypadá, když se užovka obojková vydá na lov? A jaké by to asi bylo, kdybychom se my sami stali užovkou, která loví myši? Pro následující hru se přenesme do tmavé stodoly plné myší, kam se užovka obojková dostala při své výpravě za potravou.

Ideálně na dobře ohraničeném prostoru (třída, tělocvična, hřiště) vyberte mezi sebou jednu užovku. Šátkem jí zavažte oči, aby v tmavé stodole neviděla. Všem ostatním, kteří budou představovat myši, je potřeba také zavázat oči, neboť ve tmavé stodole nevidí ani oni. Hře dejte časový rámec cca 2 minuty a vyzvěte užovku, aby dotykem ruky ulovila co nejvíce myší. Užovka se opatrně pohybuje po místnosti (stodole), syčí a vyhledává myši. Myši se také mohou pohybovat, ale strachy nevydávají ani hlásku. Myš, které se užovka dotkne rukou, je považována za ulovenou, sundá si šátek a „uklidí se“ někam do rohu místnosti, kde nebude překážet. Po konci časového limitu spočítejte užovce ulovené myši a proberte s dětmi, jak se ve svých rolích cítily.

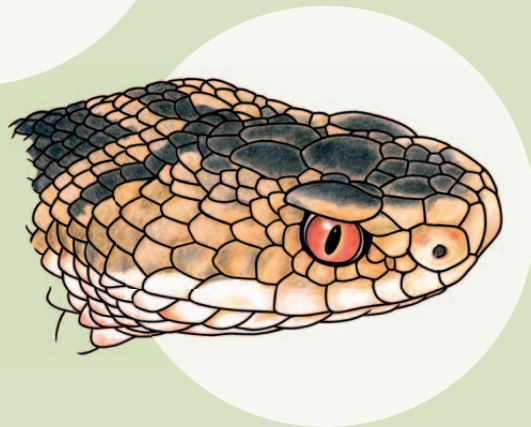
? DOKÁŽEŠ ODHADNOUT, PROČ UŽOVCE OBOJKOVÉ ŘÍKALI NAŠI PŘEDKOVÉ HADÍ KRÁL?

„Neboj, ten není jedovatej“

 Užovka obojková je jeden z našich nejběžnějších hadů. I přesto, že užovka má velmi charakteristické zbarvení, tvar i délku těla, může se stát, že si ji lidé spletou se zmijí obecnou. Zmije je náš jediný jedovatý had, o němž si mnoho z nás ještě ze školy pamatuje, že má na zádech klikatou čáru. Málokdo již ale ví, že zmije není pro zdravého člověka nebezpečná a že jí občas chybí na zádech její klikatá čára.

Dokázal bys i podle jiných znaků než klikaté čáry rozpoznat užovku od zmije? Najdi na hlavách našich hadů tři nejvýraznější rozdíly, jimiž se užovka obojková od zmije obecné odlišuje, a zakroužkuj je.

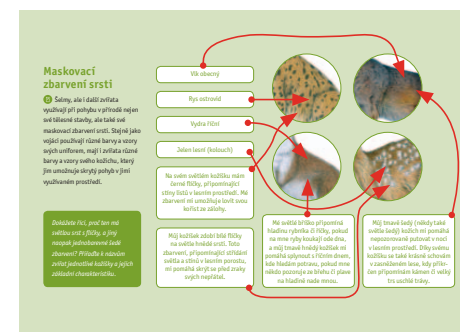

Poznámky

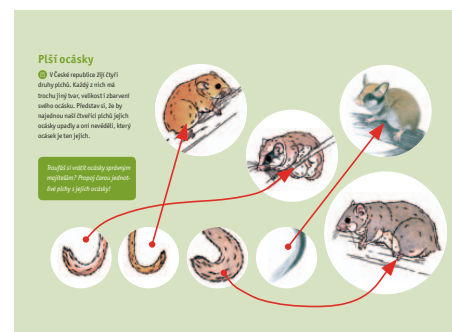
O užovce obojkové jsme prozatím žádný pracovní list nevytvořili. Zato jsme se ale věnovali její hadí kolegyni zmiji obecné, která bývá často neprávem demonizovaným zvířetem. Její život je ale velmi pestrý a s její jedovatostí to také není tak horké, jak se mnohdy vypráví. Prohlédněte si komiks o zmijích, který hravou formou představuje našeho jediného jedovatého hada. Komiks najdete na www.npcs.cz/evvopublikace.

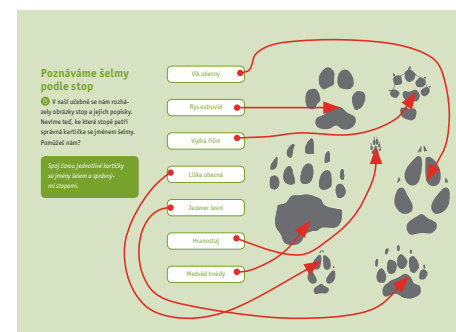
Str. 6

Str. 18

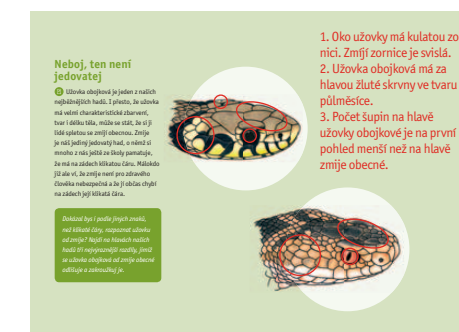

Str. 22

Str. 26

Str. 30

Str. 42

Str. 34

Str. 38

Odpovědi na zajímavosti

Netopýr velký - nejvyšší zjištěné stáří u netopýra velkého žijícího ve volné přírodě bylo 37 let a 8 měsíců.

Ropucha obecná - žabí samečci nejsou žádní gentlemani a jsou to právě oni, kdo se veze k rybníku na zádech samičky. Sameček si během cesty vy-leze na záda samičky, pevně se chytí předními končetinami jejích boků a už se nepustí. Během cesty pak shazuje zadními končetinami jiné samce, kteří by chtěli také vylézt samičce na záda a rezerovat si tak místo k páření.

Mravkolev běžný - dojde si na záchod. Larvě mravkolva totiž chybí řitní otvor, kterým by vylučovala nestrávené zbytky potravy. Vzhledem k tomu, že larva se zakuklí často až po třech letech, je těchto nestrávených zbytků pěkná hromádka, která se nakupila v těle larvy. Řitní otvor se vyvine až dospělému mravkolvovi a ten si konečně po dlouhých letech může „odskočit“.

Rys ostrovid - velká plocha jeho tlap mu umožňuje chodit i v hlubokém sněhu, do kterého se tolik nepropadá. Jeho tlapy slouží jako sněžnice. V létě se naopak díky velkým tlapám dokáže pohybovat neslyšně v lese plném křupavých větviček a šustícího listí.

Plch zahradní - plši v zimním období, kdy je zima a nedostatek potravy, upadnou do nepravého zimního spánku, spánku, v němž stráví sedm měsíců (od října do dubna). Často se ale najde plch, kterému se nechce vstávat a prospí klidně i celých devět měsíců.

Vlk obecný - na území Národního parku České Švýcarsko a v jeho nejbližším okolí jsme našli tato místa, která v sobě mají jméno vlk: obec Vlčí Hora, kopec Vlčí hora, kopec Vlčice, Vlčí potok, Malý Vlčí potok, Vlčí rokle, Vlčí jámy, Vlčí pláň, Vlčí hrádek, Vlčí deska.

Čáp černý - hnízdo staví čápi z klacků, ale také z mechu a různých drnů. Velmi stará hnízda mohou být vysoká více než dva metry a dosahovat šířky přes 150 cm. Takové hnízdo pak váží i více než 1000 kilogramů.

Losos obecný - pokud by losos plul nejkratší cestou, uplaval by při cestě do moře minimálně 800 km. Po proudu by to ještě bylo asi snadné, ale on tuto cestu musí uplavat i na cestě zpátky. Jen cesta do moře a zpět je tedy dlouhá minimálně 1.600 km. A to nepočítáme ty spousty kilometrů v moři, které musí uplavat, aby naložil dostatek potravy.

Sokol stěhovavý - při svém střemhlavém letu vyvine sokol rychlost až 310 km za hodinu. Takovou rychlostí jezdí například závodníci Formule 1.

Užovka obojková - označení hadí král získala užovka obojková kvůli svým žlutým půlměsícům za hlavou, které našim předkům (Slovánům) připomínaly královskou korunu.

**Vydala obecně prospěšná společnost České Švýcarsko
ve spolupráci se Správou Národního parku České Švýcarsko.**

Křínické nám. 1161/10, 407 46 Krásná Lípa
tel: + 420 412 383 000, e-mail: ops@ceskesvycarsko.cz
www.ceskesvycarsko.cz

Text: Jakub a Jarmila Judovi • Ilustrace: Petr Nesvadba, Jan Šmucar a Magdaléna Smetanová
Grafické zpracování: TR-DESIGN

Tento materiál je zdarma.

ISBN: 978-80-87248-50-8

Materiál vznikl v rámci projektu „Návrat divočiny do Českého Švýcarska“, který podpořil Státní fond životního prostředí České republiky a Ministerstvo životního prostředí. Materiál nemusí vyjadřovat stanovisko SFŽP a MŽP.

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Ministerstvo životního prostředí

OBECNĚ PROSPĚŠNÁ SPOLEČNOST
ČESKÉ ŠVÝCARSKO

NÁRODNÍ PARK
ČESKÉ ŠVÝCARSKO
CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST
LABSKÉ PÍSKOVCE